

Tamp til grønlandere og andre fejl i Nationalmuseets koloniudstilling

AF
NIELS H. FRANDBSEN

I Historisk Tidsskrift 120:1 s. 219-42 giver Jakob Ingemann Parby en udmærket gennemgang af Nationalmuseets udstilling *Stemmer fra kolonierne* med nogle kritiske kommentarer. I konklusionen (s. 242) skriver han bl.a., at „*Stemmer i kolonierne* er en udstilling med et rigt og interessant indhold, fantastiske genstande og gode baggrundsstudier fra en række af Nationalmuseets forskere“.

Denne positive holdning er dog noget overdreven, for i den del af udstillingen, jeg kan vurdere, var der mange fejl ved åbningen d. 13. oktober 2017. Jeg gjorde Nationalmuseet opmærksom på dette allerede d. 19. oktober. Den 29. november, halvanden måned efter åbningen, havde jeg et møde med to medarbejdere, hvor jeg afleverede en 11 sider lang skriftlig redegørelse for fejlene med forklaringer og forslag til rettede tekster, men der skete intet.

En ny henvendelse i januar 2019 med genfremsendelse af redegørelsen bevirkede, at nogle af fejlene blev rettet i sommeren 2019, halvandet år efter at Nationalmuseet var gjort opmærksom på dem. Der er dog stadig fejl, der næsten tre år senere endnu ikke er rettet. Jeg skal her give eksempler på både fejl, der er blevet rettet, og fejl, der består.

Tamp eller testamente?

I introrummet er der en montre, som indeholder et billede af Hans Egede, en grønlandsk dragt og en tamp. Teksten fortæller, at *Tampen blev brugt til afstraffelse på flådens skibe, men også i Grønland*. Det er for så vidt rigtigt, men kun på handelskompagniernes europæiske ansatte. Grønlanderne stod ikke under dansk lov, og købmanden (kolonibestyreren) havde ingen myndighed til at straffe grønlandere. I 1828 kom en bestemmelse om, at grønlandere i handelskompagniets eller missionens tjeneste stod under dansk lov. Derefter var der enkelte tilfælde, hvor en grønlander fik tamp. Først efter forstanderskabernes oprettelse 1857 kunne det ske, at en almindelig grønlander fik tamp. Hvad har det så med Hans Egede at gøre? Hans Egede bragte kristendommen til grønlanderne. Et grønlandsk Ny Testamente ville være oplagt.

Politisk indflydelse

Når man træder ind i den egentlige Grønlandsdel, er der til venstre en montre. Her stod øverst, at *Det tager tid, før grønlanderne selv får politisk indflydelse. Næsten 150 år.* Men den danske konge var enevældig, og danskerne havde heller ikke politisk indflydelse. Det kom først med Grundloven 1849, og kun otte år senere blev de første forstanderskaber på Grønland oprettet. Det er heldigvis slettet nu.

Medlemmerne af disse forstanderskaber var dels embedsmænd – bestyrere, assistenter, læge, missionærer og præster samt overkateketer – dels valgte, grønlandske fangere, der fik titel af forstandere. Forstanderskaberne fungerede bl.a. som domstol i sager, der kun angik grønlandere, men det betød ikke, at grønlanderne nu stod under dansk lov, sådan som Parby skriver (s. 235). Der skulle dømmes efter grønlandsk sædvaneret, og ifølge bestemmelserne skulle de grønlandske medlemmer først afsige deres dom, og denne skulle så vidt muligt følges.

Nederst stod, at *I 1911 blev de afløst af kommuneråd og landsråd ... Grønlandske medlemmer af disse organer følte sig ofte overtrumpet af de danske.* Kommunerådene havde kun grønlandske medlemmer, og i landsrådene var inspektøren født formand og eneste dansker. Dette er heldigvis rettet.

I montren er der en blå hovedbeklædning, hvor teksten lød *Som tegn på deres myndighed bar forstanderne særlige kasketter. Grønland 1800-tallet.* Med bestemmelserne om forstanderskaber i Nordgrønland i 1863 blev der indført en hue (ikke kasket) som værdighedstegn for forstanderskabets medlemmer. Den blev samtidig indført i Sydgrønland. Huerne var røde. I december 1867 besluttede Indenrigsministeriet, at huen fremtidig skulle være blå, og de nye huer blev sendt op til Grønland i 1868 og benyttet til 1911. Imidlertid er hovedbeklædningen altid omtalt som hue, mens ordet *kasket* aldrig optræder i forbindelse med forstanderskaberne. Teksten er nu rettet til *Som tegn ... særlige huer eller kasketter. Grønland i 1800-tallet.* At kasketterne fortsat nævnes, skyldes formentlig, at Nationalmuseet har registreret huen som *Kasket. Skyggen mangler.* Forstanderskabet er også repræsenteret på et foto, der viser Godthåb forstanderskab, oprindeligt dateret til *ca. 1935, 24 år efter forstanderskabernes afskaffelse og kommunerådernes indførelse.* Denne fejldatering er dog rettet.

Lysere hud

På siden af den bageste montre står *Den kristne moral er i fare. Beviserne går lyslevende rundt i både by og bygd. Børn avlet i utugt. En lysere hud vidner om europæisk far og grønlandsk mor.* En stikprøveundersøgelse af fem koloniers kirkebøger i perioden 1851-80 viser 4.215 fødte børn, hvor

moderen var grønlander. Heraf var 50, dvs. 1,2 %, født uden for ægteskab med en dansk far. I alt 6,7 % af børnene var født uden for ægteskab. De fleste af disse børn havde grønlandske fædre, men de er fraværende i udstillingsteksten. De udgjorde 5,5 % af det samlede antal mod som nævnt 1,2 % med dansk far. Mange europæiske mænd giftede sig med grønlandske kvinder. Børn i disse ægteskaber fik også „den lysere hud“, og der blev født langt flere børn med danske fædre i ægteskab end udenfor. Forbindelsen mellem utugt og „lysere hud“ er altså ganske svag. Blandingen mellem dansk og grønlandsk foregik i alt væsentlige i helt regulære ægteskaber.

Afklippet hårtot

I montren ligger en hårtot, og teksten fortalte, at kvinder, der fik et barn uden for ægteskab, fik hårtoppen klippet af. Denne form for straf optræder i kilderne først efter 1857 med oprettelsen af forstanderskaberne, der var domstol i sager, der kun angik grønlanderne.

Hvorfor skulle disse kvinder ydmyges på denne måde? Det skulle de heller ikke. Der er ingen tilfælde, hvor en kvinde fik klippet hårtoppen, bare fordi hun fik et barn uden for ægteskab. Men det skete, at en ugift kvinde blev gravid, fødte i hemmelighed, og barnet døde – eller blev dræbt. I sådanne tilfælde mistede kvinderne hårtoppen. I Danmark gav denne forbrydelse dødsstraf, der dog som regel blev ændret til fængsel. Den sidste henrettelse for barnemord i Danmark fandt sted i 1861. Efter straffeloven 1866 fik kvinden strafarbejde i 2-12 år. Så der var stor forskel på dansk og grønlandsk straf. Heldigvis er dette rettet.

Afslutning

Disse eksempler udgør ikke den fuldstændige liste over fejl, men eksempler på, hvad der oprindeligt stod, hvad der blev rettet, og hvad der stadig står med fejl. Ikke alle fejl er lige graverende, men der er mange, også flere end man bør acceptere på et nationalt museum. Det rejser uvilkårligt spørgsmålet om, hvordan det står til med de øvrige dele af *Stemmer fra koloniene*. Er der også fejl her, eller er det kun i afdelingen om Grønland, det er gået galt?